

BITIRUVCHILAR EGALLASHI KERAK BO`LGAN KASBIY MALAKALAR

Zarifa Shamirzayeva Xudoyorovna

Ingliz tili kafedrasi doktoranti Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Elektron pochta manzili: zarifashamirzayeva@gmail.com

Annotatsiya: Bakalavrlarning kasbiy faoliyati obyektlari quyidagilardan iborat: o'rganilayotgan xorijiy tillar nazariyasi va o'qitish metodikasi, xorijiy tillar va madaniyatlar, tarjima va tarjimashunoslik, madaniyatlararo muloqot nazariyasi, elektron lingvistik komponentlari axborot tizimlari, o'rganilayotgan tillar madaniyati.

Kalit so`zlar: kommunikativlik, fonetik bilimlar, leksik bilimlar, grammatik bilimlar, ommaviy axborot vositalar bilan ishlay olish.

Yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashning zamonaviy tizimi nafaqat bugungi jamiyat talablariga, balki adekvat bo'lishi kerak. Afsuski, bunday amalga oshirish uchun Bakalavrlarni tayyorlashda yondashuv juda muammoli, bu birinchi navbatda o'qish muddatlarining to'rt yilga qisqarishi bilan bog'liq, ikkinchidan, Ta'lim sohasidagi kasbiy tayyorgarlik uchun yetarli vaqt ajratilmaydi. Yangi federal davlat ta'lim ko'ra kadrlar tayyorlash sohasidagi oliy kasbiy ta'lim standarti "Tilshunoslik" (malakaviy (darajali) "bakalavr"), ingliz tili o'qituvchilarni tayyorlashdan maqsadi - umumiy madaniy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish. Bakalavrlarning kasbiy faoliyati obyektlari quyidagilardan iborat: o'rganilayotgan xorijiy tillar nazariyasi va o'qitish metodikasi, xorijiy tillar va madaniyatlar, tarjima va tarjimashunoslik, nazariya madaniyatlararo muloqot, elektronning lingvistik komponentlari axborot tizimlari, o'rganilayotgan tillar madaniyati. "Tilshunoslik" yo'nalishi bo'yicha bakalavr tayyorlanishi mumkin bo'lgan kasbiy faoliyatning quyidagi turlari mavjud: 1) amaliy ishlab chiqarish; 2) ilmiy-uslubiy; 3) ilmiy tadqiqotlar; 4) tashkiliy va boshqaruv. Ro'yxatdagi faoliyat sohalari bitiruvchilar uchun o'qituvchi sifatida ishlash imkoniyati beradi. Biroq, ko'rinib turibdiki, ichida ushbu

davlat standarti chet tili o'qituvchilari faoliyatini o'ziga xos xususiyatlarini aks ettirmaydi. Eng muhimi chet tili o'qituvchisi kasbiy faoliyatining tarkibiy qismi ya'ni kasbiy pedagogik kompetensiyadir. Oliy kasbiy davlat ta'lim standarti "Tilshunoslik" yo'nalishi bo'yicha bitiruvchi quyidagi kasbiy malakalarga ega bo'lishi kerak: malakalar (kompyuter): "bilimni o'z ichiga olgan lingvistik bilimlar tizimiga ega asosiy fonetik, leksik, grammatik, o'rganilayotgan chet tilining hodisalari va faoliyat shakllari; uning funktsional navlari (KK-1); xulq-atvorning axloqiy va axloqiy standartlari haqida tushunchaga ega, xorijiy madaniy jamiyatda qabul qilingan, ijtimoiy vaziyatlarning modellari haqida, tipik o'zaro ta'sir stsenariylari (KK-2); asosiy diskursiv usullarini egallaydi, kommunikativ maqsadlari, kommunikativ kontekst (vaqt, joy, maqsadlar va o'zaro ta'sir shartlari) (KK-3); semantik ifodalashning asosiy usullarini egallaydi, gap qismlari orasidagi kommunikativ va tizimli uzluksizlik - matnning kompozitsion elementlari (kirish, asosiy qism, xulosa), superfrasal birliklar, jumlar (KK-4); o'z fikrini erkin ifoda etishni, turli-tuman shaklda foydalanishni biladi, tegishli ma'lumotlarni lingvistik vositalar asosida ajratib ko'rsata oladi (KK-5); rasmiy, neytral va asosiy xususiyatlarga ega aloqaning norasmiy registrlari (KK-6); kasbiy aloqa sohalarida madaniyatlararo muloqotni o'rnatadi (KK-7); odob-axloq qoidalarini og'zaki va yozma aloqa shaklda qo'llashni biladi (salomlashish, xayrlashish, tabriklash, kechirim so'rash, iltimos) (KK-8); tajribaga hissa qo'shadigan matnni tarjimadan oldin tahlil qilish metodikasini o'zlashtirib oladi, asl bayonotni to'g'ri idrok eta oladi (KK-9); tarjimaga qanday tayyorlanishni, shu jumladan ma'lumotlar izlashni biladi, maxsus adabiyotlar va kompyuter tarmoqlaridagi ma'lumotlarni tahlil qila oladi (KK-10); tarjimada ekvivalentlikka erishishning asosiy usullarini biladi va asosiy tarjima usullarini qo'llaydi (KK-11); leksik me'yorlarga tenglik, grammatik, sintaktik va stilistik normalarga rioya qilgan holda yozma tarjimani amalga oshira oladi. (KK-12); kompyuter matn muharririda tarjima matnini formatlashni biladi (KK-13); ketma-ket talqin qilish va tarjima qilishni amalga oshirishga qodir leksik ekvivalentlik me'yorlariga rioya qila oladi, tarjima matnining grammatik, sintaktik va stilistik normalari va manba matnini moslab tarjima

qila oladi (KK-14); og'zaki ketma-ket talqinni bajarish (KK-15); tarjimonlik etikasi haqida tushunchaga ega (KK-16); xalqaro odob-axloq qoidalarini, turli xil talqin vaziyatlari va tarjimonlarning xulq-atvor qoidalarini biladi (turistik guruhga hamrohlik qilish, ishbilarmonlik muzokaralarini ta'minlash, rasmiy muzokaralarni ta'minlash delegatsiyalar) (KK-17); zarur interaktiv va kontekstli bilimga ega (KK-18); vakillar o'rtasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan turli madaniyatlar va jamiyatlar muloqot holatlarini simulyatsiya qilishni biladi (Kk-19); turli madaniyatlararo vaziyatlarda xalqaro aloqa etiket qoidalarini egallaydi (turistik guruhlariga hamrohlik qilish, biznesni ta'minlash muzokaralar, rasmiy delegatsiyalarning muzokaralarini ta'minlash) (KK-20); asosiy ma'lumotlarni qidirish va ekspert bilan ishlashni biladi tizimlar, bilimlarni ifodalash tizimlari, sintaktik va morfologik tahlil, avtomatik sintez va nutqni aniqlash; leksikografik ma'lumotlarni qayta ishlash va avtomatlashtirilgan tarjima; avtomatlashtirilgan shaxsiy identifikatsiya va tekshirish tizimlari (KK- 21); rasmiy va kognitiv modellashtirish usullarini egallaydi, tabiiy til va metatillarni yaratish usullari (KK-22); asosiy matematik va statistik ishlov berish usullarini egallaydi dasturlash elementlarini hisobga olgan holda lingvistik ma'lumotlar va lingvistik korpusni avtomatik qayta ishlash (Kk-23); sohadagi asosiy turdagi masalalarni yechishning standart usullariga ega axborot va boshqa amaliy tizimlarning lingvistik ta'minotini egallaydi (KK-24); qabul qilish, qayta ishlash va vosita sifatida kompyuter bilan ishlash ko'nikmalariga ega axborotni boshqarish (KK-25); an'anaviy ommaviy axborot vositalari taqsimlangan ma'lumotlar bazalari va bilimlar bilan ishlashni biladi (KK-26); global miqyosda axborot va kompyuter tarmoqlari bilan ishlash qobiliyatiga ega (KK-27); elektron lug'atlar va boshqa elektron lug'atlar, lingvistik muammolarni hal qilish uchun resurslar bilan ishlashni biladi (Kk-28); ilmiy va uslubiy faoliyat sohasida: chet tillarini o'qitishning nazariy asoslarini, madaniyatlararo muloqot qobiliyatini rivojlantirish qonuniyatlarini egallaydi (Kk-30); o'qituvchining kasbiy faoliyati, vositalari va usullariga egalik qiladi yoki chet tillarini o'qitish va o'rganish jarayonlarini biladi (KK-31); darsliklar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar va o'quv-uslubiy materiallardan foydalanishni

biladi, chet tilida muayyan mavzuda yangi o'quv materiallarini ishlab chiqa oladi (KK-32); mahalliy va xorijiy yutuqlardan foydalanishni , chet tillarini o'rgatish uchun zamonaviy uslubiy yo'nalish va tushunchalarni biladi (KK-33); o`quv jarayoni bilan o`quv materiallarini ularning samaradorligi nuqtai nazaridan tanqidiy tahlil qilishni biladi (KK-34); pedagogik faoliyatni maktabgacha ta'lim, umumiy, boshlang'ich va o'rta ta'lim muassasalaridagi faoliyat, kasbiy va qo'shimcha lingvistik ta'lim, muayyan o'quv kursining maqsadlariga va o'quv sharoitlariga, o'quv kursining maqsadlariga va o'quv sharoitlariga muvofiq amalga oshirib, ta'lim jarayonini samarali qurishni (KK-35); tadqiqot faoliyati sohasida: falsafaning kontseptual, nazariy va amaliy tilshunoslik, tarjimashunoslik, lingvodidaktika va nazariya kasbiy muammolarni hal qilish uchun madaniyatlararo muloqot apparatidan foydalanishni biladi (KK-36); turli sohalardagi bilimlarni qanday tuzish va kasbiy faoliyat va ularni yaratish qobiliyatiga ega kasbiy muammolarni hal qilish jarayonida foydalanish va rivojlantirishni biladi (KK-37); o'rganilayotgan fanlar orasidagi fanlararo aloqalarni ko'ra oladi va tushunadi ularning kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun ahamiyatini ko'rsata oladi (KK-38); zamonaviy axborot-bibliografiya asoslarini egallaydi (KK-39); gipotezalarni qanday ilgari surish va ulardagi dalillarni izchil rivojlantirishni va himoya qilishni biladi (KK-40); materialni izlash, tahlil qilish va qayta ishlashning standart usullariga ega tadqiqotchi bo'ladi (KK-41); yangi ma'lumotlarni mavjud ma'lumotlar bilan mantiqiy bog'lay oladi va o'z tadqiqoti natijalarini doimiy ravishda taqdim eta oladi (KK-42); tashkiliy va boshqaruv faoliyati sohasida: mehnat va bandlik bozorida o'z nuqtai nazaridan harakat qiladi, kasbiy faoliyat (ekzistensial ko'nikmalar tizimiga ega) vakolatlar - mehnat bozorini o'rganish, rezyume yozish, o'tkazish potentsial ish beruvchi bilan suhbatlar va muzokaralar) (KK-43); mehnat jamoasining umumiy maqsadlariga erishish uchun guruh va jamoaviy faoliyatni tashkil etish malakalariga ega (PK-44)"

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Федеральные государственные стандарты ВПО [Электронный ресурс] /

Режим доступа: <http://www.edu.ru>

2. Иванов, Д.А. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании [Текст] / Д.А. Иванов. – М.: Чистые пруды, 2007. – 32

с.